

TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYA

2024
3-son

ma'naviy-ma'rifiy, ilmiy-uslubiy jurnal

ISSN 2181-8274

Ma'naviyat-ma'rifiy, ilmiy-uslubiy jurnal.
1996-yilda tashkil etilgan.

Tahrir hay'ati raisi:

M.Boltabayev

Oliy ta'limni rivojlantirish tadqiqotlari
markazi direktori

Tahrir hay'ati raisi o'rinbosari:

M.Esanov

Bosh muharrir:

A.Sabriyev

Tahrir hay'ati a'zolari:

L.Abduxalilova

L.Zaripov

C.Xudoyberdiyeva

R.Jo'raqulov

M.Aripov

B.Zaripov

U.Djumaniyazov

T.Axmedov

Dizayner:

S.Musamedov

TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYA

Sitorabonu Murodova

“Fenol va uning hosilalari” mavzusini o'qitishda zamonaviy kimyoviy dasturlardan foydalanib o'rganish 5

Амангелди Отарбаев

Методика формирования интереса школьников к физике 8

Gulchexra Tursunova

A1+ darajasidagi o'quvchining “Qo'l javob kartalari” orqali tinglash qobiliyatini rivojlantirish 11

Zafar Arslonov

Yoshlar bilan ishlash tizimini takomillashtirish: Namangan viloyati misolida 15

Санда Закирова

Народный танец и его роль в хореографическом образовании 18

Alisher Aloxunov

Mustaqillikning dastlabki yillarida Markaziy Osiyo davlatlari ta'lim tizimining isloh qilinishi masalasiga doir 21

Shirin Shomurotova

Ta'lim vositalari yordamida bo'lajak kimyo o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini takomillashtirish 25

Мукаддас Ахмедова

Теоретические основы интерактивных методов обучения 28

Umurbek Qushmurotov, Sunnatillo Ikromov

Ikkinchi tartibli chiziqli differensial tenglamaning mexanikaga ba'zi bir tatbiqi 32

Наиба Хаитбаева, Феруза Хашимова

Взаимодействие русского языка в новых информационных технологий 35

Mavjuda Burxanov

Oila turlarining bolaning intellektual hamda shaxs sifatida rivojlanishiga ta'siri 39

Меҳрибану Серимбетова

Интеграция физики и агрометеорологии через современные технологии 43

Aziza Suvankulova

The role of artificial intelligence in foreign language education: a revolution in language education 46

Halima Shukurova, Mohinur Xamzayeva

Finlandiya ta'limoti O'zbekistonda 50

Хабибилла Каримов

Баскетбол ўйин тактикасини такомиллаштириш методлари 53

Shoxsanam Turapova

Ta'lim muassasasining ta'lim jarayonida talabalarning jismoniy madaniyatini shakllantirish modeli 56

Dilshoda Saparniyazova

Phraseological units reflecting social and cultural reality in English and Karakalpak languages 59

Oynisa Rashidova

Pedagogik oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'limni tashkil etishning zamonaviy shakllari 61

Ug'ilxon Mamajanova

Oliy ta'limda kimyo fani tarmoqlarini o'qitishda pedagogik metodlardan foydalanish samarasi 65

Uktabar Samadova, Iroda Matmurotova, Adibaxon O'rozboyeva

Talabalarni jismoniy tarbiya va sportga jalb etishning zamonaviy yondashuvi 68

Sherqo'zi Raxmatov

Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsion texnologiyalarni joriy etish orqali sof energiya manbalariga ega bo'lish 71

Dilnavoz Kamalova

Fizika va astronomiya darslarini o'tishda sinfdan tashqari ishlarni tashkil etishning ahamiyati 75

Шахло Ходжакулова

Основные понятия научной терминологии 78

Muassislari:

*O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va
innovatsiyalar vazirligi,
Oliy ta'limni rivojlantirish
tadqiqotlari markazi*

Manzil: 100095, Toshkent sh.
2-Chimboy ko'chasi, 96-uy.
Telefon: (71) 207-03-41
e-mail: rmxat@edu.uz

**Jurnal O'zbekiston Matbuot va axborot
agentligidan 2014-yil 26-dekabrda 0506
raqami bilan ro'yxatdan o'tgan.**

*Jurnal har ikki oyda o'zbek, rus va ingliz
tillarida elektron shaklda chop etiladi.*

“Ta'lim, fan va innovatsiya”
jurnali O'zbekiston Respublikasi
Oliy attestatsiya komissiyasi
Rayosatining 2015-yil 18-noyabrda
218/5-sonli qarori bilan 13.00.00 –
PEDAGOGIKA FANLARI bo'yicha,
2018-yil 28-noyabrda 247/6-sonli
qarori bilan 23.00.00 – SIYOSIY
FANLAR bo'yicha doktorlik
dissertatsiyalari asosiy ilmiy
natijalarini chop etish tavsiya etilgan
ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ta'lim, fan va innovatsiya”
jurnalidan ko'chirib bosish faqat
tahririyatning roziligi bilan amalga
oshiriladi. Maqolada keltirilgan
faktlarning to'g'riligi uchun muallif
mas'uldir. Tahririyat fikri mualliflar
fikriga mos kelmasligi mumkin.

*Jurnalning to'liq matnini **esjournal.uz** rasmiy
saytidan yuklab olishingiz mumkin.*

*Maqola va murojaatlaringizni
@esjournalbot telegram botiga yuboring.*

Muxiba Yaxiyaxonova

Intellekt xaritalari yordamida 1-sinf o'quvchilarining “to'la fikrlash” ko'nikmalarini
rivojlantirish (“O'simliklar dunyosi” va “Mevalar” intellekt xaritalari misolida)..... 81

Берзодбек Мадумаров

Мактабгача таълим ёшдаги болаларга табиий ресурслардан оқилона фойдаланишни
ўргатишнинг педагогик усуллари..... 84

Feruza Nurmamatova

Biologiyani o'qitish metodlarining ahamiyati 87

Muhayyo Matnazarova

O'zbekistonda etnomadaniy jarayonlarda migratsiya va repatriatsiyaning o'rni hamda
ularning millatlararo munosabatlarga ta'siri 90

Vohid Karayev

Yakkakurash sport turlari murabbiylarining kasbiy kompetentligini
takomillashtirish yo'llari 94

Nodira Shukurullayeva

Boshlang'ich sinfda so'z turkumlarini o'rgatishning innovatsion metodlari 97

Siroj Abdullayev

Talabalarni o'zgaruvchan ta'lim muhitiga adekvat moslashtirish — pedagogik muammo
sifatida 100

Dilfuza Vasiyeva

Yashil iqtisodiyot sharoitida agrobiznesni rivojlantirishning innovatsion usullari hamda
texnologiyalari 103

Nurmaxan Abdulkarimov

Jismoniy tarbiya darslarida zamonaviy metodlardan foydalanish 105

Gulsanam Ro'ziyeva

Madaniy diplomatiya va yumshoq kuchning milliy xavfsizlikdagi roli 108

Shoxrux Oripov

Shaxsda biologik xilma-xillik haqidagi yaxlit tasavvurni shakllantirish yo'llari 112

Dilshoda Turg'unboyeva

Migratsiyasi jarayonlarini tartibga solishning xalqaro asoslari va institutlari 115

Sardor Rakhmanov

Pedagogical behavior according to international professional core standards 118

Nargiza Shaymardanova

Axborot-resurslaridan foydalanish orqali muloqot va ijtimoiy madaniyatni yuksaltirish
tendensiyalari 121

Zarina Itolmasova

Ta'lim jarayonida akmeologik diskret paradigmadan foydalanishning
ahamiyati va metodi 125

Shaxlo Nurullayeva

Hamkorlikdagi ta'lim texnologiyalari asosida talabalar mustaqil ta'limini
individuallashtirish mazmuni 128

Abdirashid Babadjanov

Financing of agrarian science: education-production-innovation support 131

Sevara Turdikulova

Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarining hunarmandlikka oid kasbiy sifatini
rivojlantirishda kredit-modul tizimining o'rni 135

Aynura Muxiyatdinova

Talabalarining mediasavodxonligini rivojlantirishda ma'lumotlar omborini yaratuvchi
dasturiy vositalardan foydalanish 139

Dilnoza Shokirova

Talabalarni innovatsion fikrlashga yo'naltiradigan interfaol o'qitish texnologiyalari 143

Dilfuza Raxmatova

Shaxsda kretik tafakkurni rivojlantirishning ijtimoiy zaruriyati va uning o'ziga xos
xususiyatlari 147

**Nodira Raxmatova, Azadaxon Imamxodjayeva, Yuldashbek Muhammadov, Shuxrat
Kushakov, Zabardast Buriyev**

Yangi biotexnologik yaratilgan g'o'za navlarini turli xil sho'rlanishga chidamlilik gen
ekspressiyasini tahlil qilishda osmotik stress belgisi bo'lgan prolin iminokislotasi miqdorini
aniqlash 149

Sherzod Ochilov

Yosh voleybolchilar tomonidan sakrab ijro etiladigan texnik elementlarni shakllantirishda
jismoniy sifatning o'rni 153

Татьяна Юсупова

Мотивационно-номинативные особенности названий целебных растений 156

Nilufar Mirsaidova

YAKKAKURASH SPORT TURLARI MURABBIYLARINING KASBIY KOMPETENTLIGINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI

Vohid Karayev,

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

“Jismoniy madaniyat nazariyasi” kafedrası dotsenti v.b., p.f.b.f.d (PhD)

Annotatsiya

So'nggi yillarda sport sohasi, jumladan, yakkakurash sport turlari rivojiga qaratilayotgan e'tibor shu soha mutaxassislarini tayyorlash ularning murabbiylik mahoratini oshirish va kasbiy kompetentligini takomillashtirish zaruratini yanada dolzarbligini oshiradi. Ushbu maqolada yakkakurash sport turlari murabbiylarining kasbiy mahoratini va kasbiy kompetentligini takomillashtirish yo'llari, murabbiylik kurslarida kasbiy kompetensiyalar samaradorligini oshirish, sport murabbiylarining kasbiy sifatlarini rivojlantirish yo'llari va muhim tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: ilmiy tadqiqot, kommunikatsiya, monitoring, tajriba almashish, o'zlashtirilgan dastur, shaxsiy talablar, kasbiy talablar.

Аннотация

Внимание, уделяемое развитию боевых искусств в последней спортивной сфере, диктует необходимость дальнейшего повышения квалификации специалистов в этой области для обеспечения тренерских навыков и профессиональной компетентности. Даны способы обеспечения профессиональных навыков и компетентности тренеров по боевым искусствам в Ушбе, получающих профессию на соревнованиях на тренерских курсах, способы и рекомендации по развитию профессиональных качеств спортивных тренеров.

Ключевые слова: научное исследование, коммуникация, мониторинг, обмен опытом, осваиваемая программа, личные требования, профессиональные требования.

Annotation

The attention paid to the development of martial arts in the last sports field requires the need to further increase the training of specialists in this field to ensure the coaching skills and professional competence. Ways to ensure the professional skills and professional competence of martial arts coaches in Ushba, losing the profession in competitions from coaching courses, ways and recommendations for developing the professional qualities of sports coaches are given.

Keywords: scientific research, communication, monitoring, exchange of experience, mastered program, personal requirements, professional requirements.

So'nggi yillarda sportning yakkakurash turlarini rivojlantirish bo'yicha ko'p samarali ishlar olib borilmoqda. Hukumat tomonidan bir qator qabul qilingan farmon va qarorlar bu sohaga qaratilgan e'tiborning nechog'lik ekanligini ko'rish mumkin. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 20-iyundagi “Dzyudo sport turini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PQ-286-son qarori, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 20-iyundagi “Qo'l jangi sport turini yanada rivojlantirish chora tadbirlari to'g'risida”gi PQ-287-sonli qarori, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 29-iyundagi “Sport kurashlarining olimpiya turlarini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PQ-336-son qarori [1], 2020-yil 4-noyabrdagi “Kurash milliy sport turini rivojlantirish va uning xalqaro nufuzini yanada oshirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PQ-4881-sonli qarori sport yakkakurashlarini rivojlantirishda katta qadam bo'ldi. Yakkakurash sport turlarini rivojlantirishda sport infratuzilmasini yaxshilash, moddiy texnika bazani rivojlantirish chora-tadbirlari ishlab chiqilgan bo'lib, sportchilarni yuksak saviyada tayyorlash, sport trenirovkalarini samarali tashkil etish, sport seleksiyalarini to'g'ri tashkil etishda sport murabbiylari, jismoniy tarbiya o'qituvchilari, sport seleksionerlarini faoliyatini samarali

tashkil etish uchun ularning malakasini oshirish, kasbiy bilim va kompetensiyalarini rivojlantirish, kasbiy faoliyat jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolarni ko'ra olishi va ularga adaptatsiyani rivojlantirish va eng to'g'ri, foydali qarorlarni qabul qilishi uchun ularning kreativligi va tanqidiy fikrlashini rivojlantirishi dolzarb vazifani hal etishda mavjud tizimni yangilash zarurati Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 4-iyuldagi “Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi VM-355-sonli qarorida [2] bir qator vazifalar belgilangan:

– davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining jismoniy tarbiya instruktorlari, umumiy o'rta va o'rta maxsus ta'lim, professional ta'lim muassasalarining jismoniy tarbiya fani o'qituvchilari, oliy ta'lim muassasalarining jismoniy tarbiya va sport yo'nalishlari bo'yicha rahbar va pedagog kadrlari, olimpiya va paralimpiya zaxiralari kollejlari, sport turlari bo'yicha ixtisoslashtirilgan davlat maktab-internatlari, sport maktablarining rahbar kadrlari, instruktor-metodistlari, maxsus fan o'qituvchilari, trenerlari, sport psixologlari, maxsus xizmat xodimlari hamda sport tashkilotlarining jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislari (keyingi o'rinlarda – jismoniy tarbiya va

sport bo'yicha mutaxassislar)ni qayta tayyorlash va malakasini oshirish;

– davlat ta'lim standartlari hamda kasbga doir bilim va ko'nikmalarga qo'yilgan talablar asosida mehnat bozori ehtiyojlarini hisobga olgan holda, kasbiy ma'lumotga ega bo'lmagan sport ta'lim muassasalari xodimlari uchun qo'shimcha ixtisoslik bo'yicha pulli asosda qayta tayyorlash va malaka oshirish kurslarini tashkil etish;

– jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni kasbiy, ma'naviy-axloqiy saviyasini oshirish, sport ta'lim tizimini ilmiy-metodik ta'minlash, ilg'or pedagogik texnologiyalarni joriy etish;

– o'quv-mashg'ulot jarayoniga, xususan, sport ta'lim muassasalari amaliyotiga zamonaviy innovatsion pedagogik texnologiyalarni, o'qitishning samarali shakllari va usullarini joriy etish;

– sport ta'lim muassasalari faoliyatining samaradorligini oshirish, o'z filiallari faoliyatini muvofiqlashtirish hamda ilmiy-metodik ishlarni tashkil etish;

– xalqaro aloqalarni kengaytirish va mustahkamlash, konferensiyalar, ko'rgazmalar va boshqa tadbirlar o'tkazish orqali jismoniy tarbiya va sport sohasida mamlakatimiz yutuqlarini xalqaro darajada keng yoritish, xorijiy sport ta'lim muassasalari bilan hamkorlik qilish.

Murabbiylar kasbiy kompetentligini rivojlantirish uchun quyidagi yo'llardan foydalanish mumkin:

– *O'quv dasturlarini yangilash*: Murabbiylar o'quv dasturlarini va metodikalarini modernizatsiya qilish va rivojlantirish orqali kasbiy bilimlarini oshirishlari kerak.

– *O'zlarini ta'lim bilan doimo yangilash*: Murabbiylar doimo yangi ta'lim usullarini o'rganish va ularni amalga oshirish orqali o'zlarini yangilashlari kerak.

– *Ilmiy tadqiqotlar va davra soha bo'yicha o'zlarini rivojlantirish*: Murabbiylar ilmiy tadqiqotlar bilan shug'ullanish va soha bo'yicha xalqaro tajribani o'rganish orqali o'zlarini rivojlantirishlari kerak.

– *Muhim ko'nikmalar va tajribalar bilan ta'minlash*: Murabbiylar o'zlarini rivojlantirish uchun muhim ko'nikmalar va tajribalarga ega bo'lishlari, masalan, qo'llanmalar, seminarlar va kasbiy jamlanmalarda ishtirok etishlari kerak.

– *O'quvchilarga maslahat berish va boshqa murabbiylar bilan ishbirlash*: Murabbiylar kasbiy kompetentligini oshirish uchun o'quvchilarga bireylik yondashuv va maslahatlar berish, shuningdek, boshqa murabbiylar bilan o'zaro ishbirlash, ta'limni sifatliroq va samaraliroq qilishlarini ta'minlashlari kerak [3, 382].

Sport murabbiylarining shaxsiy sifatlarini yaxshilash uchun quyidagi ko'rsatkichlarga e'tibor berish mumkin:

– *Sabr va odob*: Sport murabbiylari o'quvchilarni ko'rsatgan joylarida sabr va odob bilan munosib ravishda munosabat qilishlari kerak. Bu, o'quvchilarga misol bo'lishi va ularga o'quvni tushuntirishda yordam berishi uchun muhimdir.

– *Motivatsiya va ilg'orlik*: Murabbiylar o'quvchilarni maqsadlari uchun ilg'orlik bilan to'sqinlashi, ularga motivatsiya berishi va ularni yutuqlarga yo'naltirish uchun kerakli qilib harakat qilishi kerak.

– *Jiddiylik va samarali ish*: Sport murabbiylari jiddiy va samarali ishlashlari kerak. Ular o'quvchilarni rivojlantirish uchun dastlabki sifatli dasturlar tuzish va keyinchalik o'quvchilarning ustuvor natijalarga erishishlariga yordam berishlari kerak.

– *Kommunikatsiya va boshqa murabbiylar bilan ishbirlash*: Murabbiylar o'quvchilar bilan ochiq va samarali kommunikatsiya o'rnatish va boshqa murabbiylar bilan ishbirlashlari, ta'lim jarayonini yaxshilash va o'quvchilarning rivojlanishini ta'minlashda muhimdir.

– *Rivojlantirilgan o'quv usullarini o'rganish va qo'llash*: Sport murabbiylari yangi ta'lim usullarini o'rganish va ularga o'quvchilarni o'rganish, rivojlantirish va yutuqlarga yo'naltirish uchun qo'llashadi.

– *Shaxsiy rivojlanish*: Murabbiylar o'zlarini ham rivojlantirish va o'quvchilarga misol bo'lishlari uchun shaxsiy rivojlanishga ham e'tibor berishlari kerak. Bu, ularga o'quvchilarni o'rganish va rivojlantirish jarayonida maqsadlarga erishishda yordam beradi [4, 376-377].

Sport murabbiylarining kasbiy sifatlarini rivojlantirish uchun quyidagi yo'llardan foydalanish mumkin:

1. *Dasturlar va kurslar*: Sport murabbiylari kasbiy sifatlarini oshirish uchun dasturlar va kurslarga qatnashishlari yoki ularga yopiqlik keltirishlari lozim. Bu dasturlar o'quv usullari, kommunikatsiya, liderlik va boshqa maqsadlarga erishish bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

2. *Muhim tajribalar*: Murabbiylar o'zlarining kasbiy sifatlarini rivojlantirish uchun turli sport sohalari va dasturlarida ishtirok etishlari, shuningdek, sport tajribalarini o'zlariga qo'llashlari kerak. Bu ularga rivojlanish, qo'shimcha bilim va ko'nikmalar olib keladi.

3. *Boshqa murabbiylar bilan tajriba almashish*: Sport murabbiylari boshqa murabbiylar bilan fikrlash va tajribalarni almashish orqali o'zlarining kasbiy sifatlarini rivojlantirishlari mumkin. Bu, o'quvchilarga ko'rsatgan ta'limni yaxshilash va sport sohasida yangiliklarni o'rganishda yordam beradi.

4. *O'zlarini baholash va mustaqil rivojlanish*: Murabbiylar o'zlarining kasbiy sifatlarini rivojlantirish uchun o'zlarini doimo baholash va mustaqil rivojlanishlari kerak. Bu, o'quvchilarning rivojlanishiga va o'quv jarayonini yaxshilashga yordam beradi.

5. *O'quvchilarning faoliyati va baholarini ta'limlash*: Murabbiylar o'quvchilarning sport faoliyati va baholarini ta'limlash, ularga tajribalarni baholash va ularga duch kelgan muammoni yechish uchun yordam berishlari kerak. Bu, o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish, rivojlanishlarini ko'rsatish va ularni yutuqlarga yo'naltirishga yordam beradi.

Murabbiylik kurslarida kasbiy kompetensiyalar sama-

radorligini oshirish uchun quyidagi yo'llardan foydalanish mumkin:

1. *Amaliyot usullarini o'rganish*: Murabbiylik kurslarida amaliyot usullarini o'rganish va ularni amalga oshirish yordamida murabbiylar o'quvchilarga qulay va samarali ta'lim berish uchun tayyorlanadi.

2. *Ko'nikmalar va tajribalar almashish*: Murabbiylik kurslarida ko'nikmalar va tajribalar almashish, boshqa murabbiylar bilan o'z fikrlash va tajribalarni o'zlashtirish yordamida kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishadi.

3. *O'quv jarayonini baholash va monitoring qilish*: Kurslar o'quv jarayonini baholash va monitoring qilishni o'rgatadi, bu esa murabbiylarga o'quvchilarning rivojlanish darajasini aniqlash, ularning muammolarini aniqlash va ularni yutuqlarga yo'naltirish uchun kerakli o'zgarishlarni kiritish imkoniyatini beradi.

4. *Kommunikatsiya va muloqot qobiliyatlarni oshirish*: Murabbiylik kurslarida kommunikatsiya va muloqot qobiliyatlarni rivojlantirishga tarkibiy e'tibor beriladi. Bu murabbiylarning o'quvchilar bilan samarali muloqotda bo'lishlari, ularga yordam berish va ularni qo'llab-quvvatlashlari uchun juda muhimdir.

5. *Yangi texnologiyalardan foydalanish*: Kurslar murabbiylarga yangi ta'lim texnologiyalari va dasturlari haqida tushuncha beradi va ularni rivojlantirish uchun ularni qo'llash imkoniyatini beradi.

6. *O'zlashtirilgan ta'lim dasturlari*: Kasbiy kompetensiyalarni oshirishga qaratilgan kurslar o'zlashtirilgan ta'lim dasturlari va amaliy mashqlar orqali murabbiylarga o'quvchilarni o'rganish va ularga yordam berishda qulayliklar yaratadi [5, 417].

Yakkakurash sport turlari murabbiylarining ko'nikma va tajriba almashish uchun quyidagi yo'llardan foydalanish mumkin:

1. *O'quvchilarni o'rganish*: Murabbiylar o'quvchilarni sportning asosiy qoidalari, texnikasi va strategiyalari bilan tanishtirishlari, ularga yakkakurashni o'rganish va rivojlantirishda yordam beradi.

2. *O'zaro ishbirlash va boshqa murabbiylar bilan munosabat*: Yakkakurash sport turlari murabbiylari boshqa murabbiylar bilan muloqotda bo'lish va ularning tajribalaridan foydalanish orqali o'zlarining bilimlarini oshirishlari mumkin.

3. *Muhim ko'nikmalarga ega bo'lish*: Yakkakurash murabbiylari sport turlari haqida ko'nikmaga ega bo'lish va yangiliklarni o'rganishlari, shuningdek, sport turlari haqida yangi metodikalar va dasturlarni o'rganishlari juda muhimdir.

4. *Amaliy mashg'ulotlar va darslar*: Murabbiylar o'quvchilarga yakkakurashning amaliy qismi, masalan, tekshiruvlar, urinishlar va qo'llab-quvvatlash mashg'ulotlarini tashkil etishlari orqali ularning ko'nikma va mahoratlarini oshirishlari mumkin.

5. *O'quvchilarga maslahat berish*: Yakkakurash murabbiylari o'quvchilarga maslahatlar berish, ularning xa-

tolarini to'g'rilash va rivojlantirish uchun yordam berishlari kerak.

6. *Bajarilgan mashg'ulotlar va tadbirlar*: Yakkakurash murabbiylari o'quvchilarni yarim orqali o'rganish uchun bajarilgan mashg'ulotlar va tadbirlar tashkil etishlari orqali ularni rivojlantirishlari mumkin. Bu tadbirlar o'quvchilarning jamoatchilik bilan bog'lanishini, o'zlarini ko'rsatishlarini va jiddiylklarini oshirishga yordam beradi.

Murabbiylar faoliyatini baholash va monitoring qilish, ularning o'quv jarayonini nazorat qilish va o'quvchilarning rivojlanishini kuzatish uchun muhimdir. Bu, ularga rivojlanishlarini aniqlash, ularning muammolarini aniqlash va ularni yutuqlarga yo'naltirish uchun zarurdir. Quyidagi qadamlar baholash va monitoring jarayonini tashkil etishda yordam beradi:

1. *Maqsadlarni belgilash*: Baholash va monitoring jarayonini boshlashdan oldin, murabbiylar o'quv jarayonidagi maqsadlarni aniqlashlari kerak. Bu maqsadlar o'quvchilarning bilimlarini oshirish, rivojlanishlarini ta'minlash va yutuqlarga erishishni o'z ichiga oladi.

2. *Ma'lumotlarni to'plash va baholash*: Murabbiylar o'quvchilarning ma'lumotlarini to'plash va baholash orqali ularning o'zlashtirilgan ma'lumotlarini tushunishadi. Bu ma'lumotlar o'quvchilarning o'zlashtirilgan ko'nikma va mahoratlari, yutuqlari va muammolari to'g'risida ko'proq tushuncha beradi.

3. *Baholash va diqqat markazlari*: Murabbiylar baholash va monitoring jarayonida diqqat markazlarini belgilashlari kerak. Bu, o'quvchilarning rivojlanish darajasini aniqlash va ularning muammolarini tez-tez hal qilish uchun juda muhimdir.

4. *Monitoring qilishning metodlari*: Murabbiylar baholash va monitoring jarayonida qo'llaniladigan turli metodlarni tanlashlari mumkin, masalan, sinovlar, portfolioalar, o'quvchilarning faolliklarini kuzatish va o'quvchilarning o'zlashtirilgan masalalarga javobini baholash.

Murabbiylik tajribasini oshirish uchun quyidagi yo'llardan foydalanish mumkin:

– *Amaliy ishlar va mashg'ulotlar*: O'quvchilarni o'rganish va ularni rivojlantirish uchun turli turdagi amaliy ishlar va mashg'ulotlar tashkil etish. Bu o'quvchilarning faoliyatini oshirish, o'zlashtirilgan bilimlarini amalda mustahkamlashishi va shaxsiy rivojlanishlarini ko'rsatishi mumkin.

– *O'zlashtirilgan dasturlar*: O'quvchilarning individualligi va qobiliyatlari hisobga olgan, o'zlashtirilgan dasturlar tuzish. Bu, murabbiyning o'quvchilarning zarur bilimlarini va ko'nikmalarini belgilash uchun yaxshi bir usul bo'lib, ularni rivojlantirish jarayonida yordam beradi.

– *Mentorlik*: Boshqa murabbiylar yoki kasbiy murabbiylardan mentorlikni qabul qilish. Ular o'quvchilarni yo'naltirish, maslahat berish va ularga yordam berish orqali murabbiylik tajribalarini oshirishga yordam berishi mumkin.

– *O'zlashtirilgan ta'lim*: Murabbiylik tajribasini oshi-

rishga qaratilgan kurslar va o'quv dasturlaridan foydalanish. Bu dasturlar murabbiylarga turli ta'lim usullarini, kommunikatsiya texnikalarini, rivojlanish psixologiyasini va boshqa zarur bilimlarni oshirish imkoniyatini beradi.

– *Tarbiyaviy ommaviylik*: O'quvchilarning o'zlashtirilgan o'quv jarayonida o'zlarining o'zini ifodalashlariga va boshqalar bilan munosabatlarga ega bo'lishlariga imkoniyat berish. Bu o'quvchilarning muhitga qo'shilishi,

jamoat a'zolarini qo'llab-quvvatlashlari va jamiyatga foydali bo'lishlari uchun muhimdir.

– *Tajribali boshqaruv*: Boshqa murabbiylar yoki kasbiy murabbiylar bilan ishbirlash va ularning boshqaruvlarini ko'rib chiqish orqali o'zlarining murabbiylik tajribalarini oshirish. Bu ularga yangi o'quvchilarni o'rganish va ularga yordam berish jarayonida ko'proq samarali bo'lishlari uchun zarurdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 29-iyundagi "Sport kurashlarining olimpiya turlarini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-336-son qarori.
2. Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 4-iyuldagi "Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi VM-355-sonli qarori.
3. Zulxaydarov, J.A. (2023). Pedagogik ta'lim innovatsion klaster yondashuvini bo'lajak mutaxassislarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishdagi ahamiyati. Integration of Science, Education and Practice in Modern Psychology and Pedagogy. Problems and Solutions, 4(1), 380-384
4. Zulxaydarov J.A. (2023). Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini pedagogik ta'lim klasteri sharoitida shakllantirish. Integration of Science, Education and Practice in Modern Psychology and Pedagogy. Problems and Solutions, 4(1), 374-379.
5. Zulxaydarov J.A. Pedagogik ta'lim klasteri sharoitida bo'lajak mutaxassislarni kasbga tayyorlashning individual yondashuvi. Ta'lim, Fan va Innovatsiya. Ma'naviy-ma'rifiy, ilmiy-uslubiy jurnal. – 2023. – 2-son. – 413-418-b.

BOSHLANG'ICH SINFDAN SO'Z TURKUMLARINI O'RGATISHNING INNOVATSION METODLARI

Nodira Shukurullayeva,

Urganch davlat universiteti Pedagogika fakulteti
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya

Mazkur maqolada ona tilining katta bo'limlaridan biri morfologiyaga oid so'z turkumlarini boshlang'ich sinf o'quvchilariga o'rgatishning innovatsion metodlari haqida so'z yuritiladi. O'quvchilarning mavzu materialini ongsiz ravishda yodlab olishi dolzarb muammodir. Shu bilan birgalikda boshlang'ich sinf o'quvchilariga so'z turkumlarini o'rgatish masalasi maqolaning bosh g'oyasi sanaladi. Keltirilgan muammolarga yechim bo'la oladigan innovatsion metodlar va shu metodlar yuzaga chiqishida foydalanilgan tadqiqot metodlari maqoladan o'rin olgandir. Shu jumladan, ushbu maqolada mavzuga oid bir qancha adabiyotlar tahlili keltirib o'tiladi.

Kalit so'zlar: til, dars, so'z turkumi, metod, innovatsiya, innovatsion metod, tushuncha, grammatika.

Аннотация

В данной статье говорится об инновационных методах преподавания одного из важнейших разделов родного языка учащимся начальных классов – морфологической лексики. Бессознательное запоминание студентами предметного материала является актуальной проблемой. При этом основной идеей статьи является вопрос обучения лексике учащихся младших классов. В статье включены инновационные методы, которые могут стать решением указанных проблем, и методы исследования, использованные при возникновении этих методов. Помимо прочего, в данной статье представлен анализ нескольких литературных источников по этой теме.

Ключевые слова: язык, урок, лексика, метод, новация, инновационный метод, понятие, грамматика.

Annotation

This article talks about innovative methods of teaching one of the major sections of the mother tongue to elementary school students, morphological vocabulary. Unconscious memorization of subject material by students is a pressing problem. At the same time, the main idea of the article is the issue of teaching vocabulary to elementary school students. Innovative methods that can be a solution to the mentioned problems and the research methods used in the emergence of these methods are included in the article. Among other things, this article provides an analysis of several literatures on the topic.

Keywords: language, lesson, vocabulary, method, innovation, innovative method, concept, grammar.